

การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนขนาดเล็ก : โอกาสและความเสมอภาคในยุคไทยแลนด์ 4.0

Educational Management of Distance Learning Television and the development of
educational quality of small schools: Opportunities and equality for Thailand 4.0

นันทวัช นุนารต¹, ธิชาพัชญ์ โทนา²

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนครูของโรงเรียนขนาดเล็กและเป็นการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาในการตอบโจทย์การเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งถือเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก และพื้นที่ห่างไกลได้รับการจัดการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวทางและวิธีการในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดคุณภาพ ซึ่งในบทความฉบับนี้จะได้นำเสนอถึง สภาพและปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก วิวัฒนาการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม การนำการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสู่โรงเรียนขนาดเล็กจากนโยบายสู่การปฏิบัติ การจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 และปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0 ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม, การพัฒนาคุณภาพ, โรงเรียนขนาดเล็ก, โอกาสและความเสมอภาค, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

Educational Management of Distance Learning Television and the development of educational quality of small schools. It solves problems with the shortage of teachers of small schools and to be creating opportunities and educational equality for Thailand 4.0. Which is considered an important policy of the Ministry of Education for development of quality learners who are in small schools and remote areas to receive equal education. Educational Management of Distance Learning Television and the development of educational quality of

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail. nuntawatnunart.nn@gmail.com

small schools that there are guidelines and methods of operation. Which in this article will be presented to: Conditions and problems of small schools, evolution of distance education via satellite, Implementing distance education via satellite to small schools from policy to practice, Educational management for Thailand 4.0, and the success factors of distance education via satellite of small schools for Thailand 4.0. In order to be a guideline for the development of educational quality of small schools more effective.

Keyword: Educational Management of Distance Learning Television, Quality Development, small schools, Opportunity and equality, Thailand 4.0

บทนำ

สภาพและแนวโน้มในการจัดการศึกษายุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมทันต่อเหตุการณ์และความเจริญก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี การจัดการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องต่อความต้องการตามมาตรฐานการเรียนรู้และให้นักเรียนมีคุณภาพ และมีความเสมอภาคตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 9 ตามมาตรา 63 เพื่อประโยชน์การจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย รัฐต้องจัดคลื่นความถี่และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาซึ่งเป็นการสื่อสารในรูปการสื่อสารและตามมาตรา 64 และมาตรา 66 รัฐต้องสนับสนุนในการพัฒนาทางวิชาการแบบเรียน ตำรา หนังสือ วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้เรียนได้การพัฒนาขีดความสามารถการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาให้มีความรู้ ทักษะเต็มศักยภาพ (อติพร เกิดเรือง. 2560: 1)

การจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามวัยของผู้เรียนเพื่อให้เกิดคุณภาพและมีความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญโดยมีการประกาศนโยบายด้านการปฏิรูปการศึกษา 6 ด้าน รูปธรรมความสำเร็จการพัฒนาศักยภาพกำลังคนของประเทศ ซึ่งเป็นสรุปผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลและข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในด้านการศึกษาในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2559-2561) พบว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ รัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของประเทศที่มุ่งยกระดับคุณภาพ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งเป็นโจทย์ของกระทรวงศึกษาธิการในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาของชาติและปึกหมุดไปข้างหน้าเพื่อพัฒนาคุณภาพสู่การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการปฏิรูป เพื่อแก้ปัญหา ปรับปรุง และพัฒนางานภายใต้กรอบการปฏิรูปใน 6 ด้าน ประกอบด้วย การปฏิรูปครู การเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษา การปฏิรูปการบริหารจัดการ การผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน การปฏิรูปการเรียนรู้และการปรับระบบ ICT เพื่อการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2561: 1)

จากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้ง 6 ด้าน ประการหนึ่งคือการเพิ่ม กระจายโอกาส และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้ดำเนินโครงการสำคัญต่าง ๆ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เช่น การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก ผ่านโครงการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม DLTV DLIT โรงเรียนดีใกล้บ้าน โรงเรียนประชารัฐ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับคนทุกคน

ปัจจุบันสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยมีจำนวนมากกว่า 36,225 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 15,314 แห่ง เป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน ซึ่งบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่นอกเขตเมืองหรือในพื้นที่ห่างไกล ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเท่าที่ควร โดยจากการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบ 3 ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็ก นั่นคือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ โดยพบว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กยังมีปัญหาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ 2) ครูไม่ครบชั้นเป็นปัญหาหลักที่พบได้ทั่วไปในโรงเรียนขนาดเล็ก 3) สถานศึกษาขาดการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกมาใช้ปรับปรุงพัฒนา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2558: 2)

จากสภาพปัญหาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่เกิดขึ้น รัฐบาลจึงได้ประกาศนโยบายให้โรงเรียนขนาดเล็กทุกโรงเรียนของประเทศไทยจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูและเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงต้องการยกระดับคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ (Ordinary National Education Test) หรือคะแนน O-NET ของโรงเรียนขนาดเล็กให้สูงขึ้น โดยมีการดำเนินการเริ่มจากภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันพบว่า การจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้จริงในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะการขาดแคลนครูวิชาหลัก เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ และในโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกลเมืองจะสามารถตอบโจทย์ในด้านการเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งนับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเป็นไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นยุคของการขับเคลื่อนประเทศทุกด้านด้วยนวัตกรรม ภายใต้วิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” จึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายควรมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กภายใต้นวัตกรรมทางการศึกษา “การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม” ซึ่งเป็นโจทย์ที่มีความท้าทายอันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในยุคของการเปลี่ยนผ่านการปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก การสร้างโอกาสและความเสมอภาคในยุคไทยแลนด์ 4.0

วิวัฒนาการการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

โครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เริ่มในปี พ.ศ. 2538 เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในท้องที่ชนบทห่างไกลและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยการถ่ายทอดสดจากโรงเรียนวังไกลกังวล ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในรายการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 6 ช่องสัญญาณ เป็นปฐมฤกษ์ในวันที่ 5 ธันวาคม 2538 มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมได้สนองแนวพระราชดำริด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร โดยการถ่ายทอดสดการเรียนการสอนและวิชาชีพผ่านทางโทรทัศน์ 15 ช่องสัญญาณตลอด 24 ชั่วโมง จากสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนครู ครูไม่ครบชั้น และครูสอนไม่ตรงวิชาเอก โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กและตั้งอยู่ในชนบทห่างไกลที่มีเป็นจำนวนมาก ให้สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม รวมทั้งเพื่อการศึกษาของประชาชนทั่วไป ตลอดจนการพัฒนาครูต้นทางและปลายทางทั่วประเทศให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานสอนได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพ การดำเนินงานดังกล่าวทำมาอย่างต่อเนื่องกว่า 20 ปี

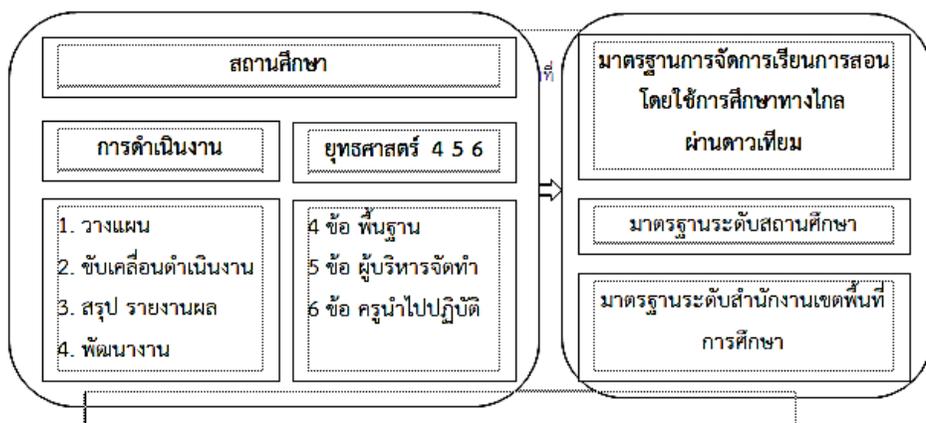
ต่อมาคณะกรรมการบริหารมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ชุดใหม่โดยมี พลเอกดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ ประธานกรรมการบริหาร ได้น้อมนำพระราชโองบายมาปฏิบัติและประชุมปรึกษารื้อกับหน่วยงานต่างๆ ถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องรองรับกับสถานการณ์ของโลกและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงมีการปรับปรุงการดำเนินงานของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมใหม่ เป็น New DLTV มีการเปลี่ยนแปลงพร้อมกันหลายอย่างทั้งด้าน Hardware Software และ People ware การดำเนินงาน New DLTV ในส่วนของต้นทาง มีสถานีวิทยุโทรทัศน์การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและโรงเรียน วังไกลกังวลเป็นหน่วยงานหลัก ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดการเรียนการสอนและผลิตรายการ สำหรับรูปแบบรายการมีการพัฒนาและปรับปรุงใหม่ ได้แก่ 1) การปรับผังรายการใหม่ที่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายไปยังนักเรียนในโรงเรียนที่ขาดแคลนครูและประชาชนทุกกลุ่มทุกช่วงวัย เป็นการจัดการศึกษาทางไกลที่ครอบคลุมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อันสอดคล้องกับสภาพการณ์การศึกษาของโลกในยุคปัจจุบันโดยการออกอากาศ 15 ช่องสัญญาณ โดยปรับผังรายการเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกคือ เวลา 08.30 – 14.30 น. เป็นการถ่ายทอดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2561 นี้มีการถ่ายทอดการเรียนการสอนชั้นอนุบาล 1 ถึง อนุบาล 3 (ช่อง DLTV 10 – 12) และ ป.1 ถึง ม.3 (ช่อง DLTV 1 – 9) ส่วนการจัดการเรียนการสอนระดับ ม.ปลาย (ม.4 – ม.6) ในปีการศึกษา 2561 นี้ จะนำเทปการเรียนการสอนวิชาที่เป็นที่ต้องการของผู้เรียนมาออกอากาศในช่วงบ่ายในช่อง DLTV 10 – 12 นอกจากนี้ ยัง

ออกอากาศรายการระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษาและรายการพัฒนาวิชาชีพครู ช่วงที่ 2 2) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้และแนวจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning โดยตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 เป็นต้นไป 3) การเปลี่ยนระบบการออกอากาศจากการออกอากาศสดเป็นแบบบันทึกเทปครูปลายทางสามารถเตรียมการสอนล่วงหน้าได้อย่างน้อย 2 วัน 4) การปรับห้องเรียนต้นทางที่ใช้ในการออกอากาศและอุปกรณ์สถานีโทรทัศน์ให้มีความทันสมัย และ 5) เพิ่มช่องทางการเข้าถึง DLTV โดยพัฒนาเว็บไซต์ (website) และแอปพลิเคชันบนอุปกรณ์พกพา (Application on mobile) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ชมทุกกลุ่มอายุสามารถเข้าถึงการเรียนการสอนได้กว้างขวางและง่ายดายขึ้น

การนำการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสู่โรงเรียนขนาดเล็กจากนโยบายสู่การปฏิบัติ

จากการประกาศนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กโดยการนำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีข้อสั่งการให้กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเร่งรัดการแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการขาดแคลนครู ปัญหาด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล จึงมีการพิจารณาการขยายผลโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไปยังโรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศ จำนวน 15,369 แห่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558: 2) ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กทุกโรงเรียนต้องดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป โดยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดซื้ออุปกรณ์พร้อมติดตั้ง ประกอบด้วย จานรับสัญญาณดาวเทียมตัวรับสัญญาณดาวเทียม กล้องรับสัญญาณดาวเทียม 6 กล้อง โทรทัศน์จำนวน 6 เครื่อง พร้อมรีโมทควบคุม สำหรับห้องเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-6 และจัดทำคู่มือการจัดการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนาและปรับปรุงเป็นแนวทางการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ให้ได้มาตรฐาน

การจัดการเรียนการสอน โดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) มีเป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และที่แก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติม โดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ประกอบด้วย 2 ภาคส่วน ได้แก่ สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยกำหนดกรอบการดำเนินงาน ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

ที่มา : (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2560 : 22)

แนวทางการพัฒนาในภาพรวม ตามยุทธศาสตร์ 4 5 6 ประกอบด้วย การดำเนินงาน 4 ข้อพื้นฐาน 5 ข้อผู้บริหารจัดทำ และ 6 ข้อ ครูนำไปปฏิบัติ โดยสรุปกล่าวคือ การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 4 ข้อพื้นฐาน มุ่งเน้นให้โรงเรียนสำรวจและจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 1) สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและภายในห้องเรียนสะอาด และเป็นระเบียบ 2) โทรทัศน์มีขนาดเหมาะสมกับระดับสายตานักเรียน 3) ครูเอาใจใส่กำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน 4) นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและตั้งใจเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียนในโรงเรียนต้นทาง ยุทธศาสตร์ 5 ข้อผู้บริหารจัดทำ ประกอบด้วย 1) การวางแผนและอำนวยความสะดวก 2) เป็นผู้นำด้วยความมุ่งมั่น 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเครื่องรับสัญญาณดาวเทียมและโทรทัศน์ขนาดเหมาะสมกับห้องเรียนและจำนวนนักเรียน 4) จัดหา ส่งเสริม ดูแลให้มีคู่มือครูสอนทางไกลผ่านดาวเทียม แผนการจัดการเรียนรู้ 5) นิเทศ กำกับติดตามอย่างสม่ำเสมอ ยุทธศาสตร์ 6 ข้อ ครูนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) จัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม 2) เตรียมการสอนล่วงหน้า 3) ร่วมจัดการเรียนรู้พร้อมกับครูโรงเรียนต้นทาง 4) สรุปสาระสำคัญร่วมกับนักเรียน 5) วัดและประเมินผล 6) จัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมนอกตารางออกอากาศ

จากผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันปีการศึกษา 2561 โรงเรียนขนาดเล็กทั่วประเทศได้นำนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมลงสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ทำให้ผลที่ได้รับก็แตกต่างกันออกไป บางโรงเรียนมีผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จในทุกๆ ด้าน บางโรงเรียนพบว่ายังต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงกันต่อไปและยังพบว่าโรงเรียนบางแห่งมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ DLTV เช่น โรงเรียนบางแห่งนำนักเรียน 2 ชั้นมาเรียนร่วมกัน ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนการ

สอนที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากเนื้อหาวิชาแต่ละระดับชั้นแตกต่างกัน ครูผู้สอนเปิดโทรทัศน์แล้วไปปฏิบัติกิจกรรมอื่น ไม่ได้สรุปบทเรียนท้ายชั่วโมงหลังจากจบการสอนจากทางโรงเรียนต้นทาง โรงเรียนติดตั้งจอโทรทัศน์สูงกว่าระดับสายตาตามาก ทำให้นักเรียนต้องแหงนดู เมื่อเวลาผ่านไปเป็นเวลานานจะทำให้ปวดต้นคอและไม่มีสมาธิในการเรียน การจัดสภาพห้องเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียนยังไม่เอื้อต่อการจัดการเรียน การสอนรวมถึงยังขาดแคลนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ครูภัณฑ์ที่เอื้ออำนวยต่อความสะดวกในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. 2561 : 1) ปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ DLTV ต้องปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 2) การนิเทศ ติดตาม กำกับและประเมินผล การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ DLTV เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ต้องดำเนินการนิเทศ ติดตาม กำกับและประเมินผลในทุกระดับตั้งแต่ระดับโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาและระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติ ได้แก่ ความพร้อมของผู้บริหาร ความพร้อมของนักเรียน การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และความพึงพอใจของผู้บริหารและครู (อติพร เกิดเรือง. 2560 : 187) แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่โรงเรียนขนาดเล็กทุกโรงเรียนมีผลการดำเนินงานไม่แตกต่างกันคือ ความพึงพอใจของนักเรียน ครูผู้สอนและผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งพบว่ามีความพึงพอใจมากถึงร้อยละ 98.45 เนื่องจากเห็นว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สามารถแก้ไขปัญหาคาดแคลนครู เพิ่มโอกาสและสร้างความเสมอภาคให้กับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้นการจะพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กด้วยการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่จะช่วยสร้างคุณภาพ โอกาสและความเสมอภาคเพื่อตอบโจทย์การเป็นไทยแลนด์ 4.0 นั้น เราควรมาทำความเข้าใจกับการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0

การจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังแนวความคิดให้กับพลเมืองและเยาวชนของชาติให้มีความสามารถในการแข่งขันระยะยาวที่เป็นข้อต่อหลักและบริบทสำคัญของ การออกแบบภายใต้การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนา อันเชื่อมโยงกับมนุษย์และสังคมในพลวัตที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การศึกษาจึงเป็นโจทย์สำคัญสำหรับทุกภาคส่วน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการและจะสำเร็จได้ก็ต้องผ่านกระบวนการที่มีประสิทธิภาพพร้อมรับความท้าทายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อการเป็นประเทศไทย 4.0 และ

การศึกษา 4.0 (Education 4.0) เป็นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนแห่งบนโลกนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่ง เจริญ ภูวิจิตร (2559: 3) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 เกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาได้แก่ 1) การใช้อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งเครื่องมือสำคัญสำหรับการค้นหาความรู้ เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ดังนั้นทางการศึกษาต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย มากกว่ามองอินเทอร์เน็ตเป็นผู้ร้ายแล้วกลัวว่าผู้เรียนจะใช้อินเทอร์เน็ตไปในทางที่ไม่ดีไม่สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้ 2) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หลักสูตรการเรียนการสอน ควรจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกล้าที่จะคิดนอกกรอบหรือต่อยอดจากตำราเรียน 3) การปฏิสัมพันธ์กับสังคม (Society Interaction) เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและทำงานร่วมกันในสังคมได้ ควรมีกิจกรรมที่สนับสนุนการทำงานแบบเป็นกลุ่มหรือทีม ปัจจัยดังกล่าว ถ้าทำได้ดีการศึกษา 4.0 จะสามารถสร้างและพัฒนาคน ให้สามารถค้นหาความรู้ต่าง ๆ มาปะติดปะต่อและประยุกต์เข้ากับงานที่สามารถต่อยอดและพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2560 : 6-10) ได้กล่าวถึงปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครู ที่จะสามารถออกแบบเปลี่ยนแปลง กระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้วยตนเอง พรชัย เจตมาาน (2560 : 17-20) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0 ว่า การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 จากการสร้างห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เริ่มด้วยการฝึกให้ผู้เรียนรู้การเรียนด้วยตนเอง เช่น ให้อ่านวีดิทัศน์ การเก็บใจความ การคิดต่อยอดให้มีสมาธิให้ได้สาระ แนะนำให้หยุดหรือกรอกกลับ คลิปมาดูใหม่หากสงสัย ฝึกวิธีเขียน บันทึก จดบันทึก กำหนดให้ตั้งคำถามที่น่าสนใจได้และเตรียมถามครูการเปลี่ยนแปลงที่ครูต้องพัฒนาครูให้มีความรู้ มีพื้นฐานแน่นพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ การจัดระบบความรู้ จัดการความรู้ มีความสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนและมีความรู้จริงพร้อมที่จะถ่ายทอด การยอมรับสองด้านทั้งทางการปฏิบัติ รับการป้อนกลับ ช่วยการพัฒนาการของผู้เรียนและบรรยากาศการเรียนรู้ การเป็นผู้กำกับการเรียนรู้ทั้งของตนเองและผู้เรียน เปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน สร้างทักษะที่จำเป็นโดยเรียนด้วยการลงมือทำ Active Learning : PBL (Project Base Learning) ครูเปลี่ยนจากครูสอนเป็นพี่เลี้ยง ครูฝึก (Coach) หรือ ผู้จัดการ ผู้สนับสนุน การนำเสนอเป็นรายงานและนำเสนอด้วยปาก หรืออาจเสนอเป็นละคร ครูชวนผู้เรียนทำว่าได้เรียนรู้ อะไร อยากเรียนอะไรต่อเพื่ออะไรชวนคิดด้านคุณค่าจริยธรรม การเรียนแบบบูรณาการสหวิชาการ เชื่อมโยงความรู้กับจินตนาการ แปลงสู่รูปธรรมให้มีทักษะที่ต้องการในยุคศตวรรษที่ 21 (21st century skills) เช่น การทำงานร่วมกัน (collaboration) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การแก้ปัญหา (Problem-

solving) และการสื่อสารที่ดี (Effective communication) ซึ่งการจัดการศึกษาต้องสร้างความพอใจให้ผู้เรียนและทำท้ายสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอยากเรียนและสนุก เป็นต้น

ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นเพียงบางส่วนในการจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 คงเป็นโจทย์ที่ไม่ถ่วงน้ำหนักสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กโดยการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมที่จะช่วยสร้างทั้งคุณภาพ โอกาสและความเสมอภาค อย่างไรก็ตามสิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถฝ่าฟันวิกฤตการณ์แก้ปัญหาการขาดแคลนครู และการสร้างโอกาสและความเสมอภาคให้กับผู้เรียนได้อย่างทัดเทียมกันนั้นคือ การได้รับการสนับสนุนด้านสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมซึ่งปัจจุบัน ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบ การออกอากาศที่มีความคล่องตัว เพิ่มช่องทางการเข้าถึงได้หลากหลายมากขึ้น ระบบการถ่ายทอดสัญญาณที่ทันสมัยขึ้น ซึ่งการที่โรงเรียนขนาดเล็กจะประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้น ผู้เขียนได้สังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จกับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาต่อไป

ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก ในยุคไทยแลนด์ 4.0

จากสภาพปัญหาและข้อจำกัดที่คล้ายคลึงกันในโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้ดำเนินการส่งเสริมให้โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูในพื้นที่โรงเรียนห่างไกล เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคให้กับนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ให้มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งผู้เขียนขอเสนอในส่วนของปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0 ให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

1. ผู้บริหารองค์กร

1.1 ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ Vision มีสติปัญญา ต้องเป็นคนที่มองเห็นภาพในอนาคตที่คนอื่นมองไม่เห็นและเมื่อมองเห็นภาพอนาคตนั้นแล้ว ก็ต้องกำหนดเป้าหมายและแผนงานในการไปสู่เป้าหมายนั้นได้อย่างชัดเจน โดยต้องสามารถกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนร่วมกับคณะครู ผู้ปกครองและชุมชนถึงทิศทางในการพัฒนา

ผู้เรียนว่าจะมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไรซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

1.2 เป็นผู้นำเชิงวิชาการ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา มีความสามารถในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสามารถสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมด้านการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมให้มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

1.3 การนิเทศ กำกับ และติดตามการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครู เช่น สื่อ วัสดุอุปกรณ์ ผลสัมฤทธิ์ ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอน ความพึงพอใจของผู้เรียน ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงและพัฒนา

1.4 เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ในการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม นับว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรในโรงเรียนให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการนำการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่งคือ ผู้บริหารต้องมีความเข้าใจและเชื่อมั่นว่านวัตกรรมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมนี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สร้างโอกาสและความเสมอภาคได้

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

2.1 ครูผู้สอนต้องยอมรับ ตระหนัก ให้ความสำคัญและมีความเข้าใจกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้สื่อ DLTV

2.2 ครูผู้สอนต้องมีความรู้พื้นฐานด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้และนำมาบูรณาการการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ครูผู้สอนต้องมีความรู้และความเข้าใจในทฤษฎีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อสามารถออกแบบการจัดการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.4 ครูผู้สอนต้องมีการศึกษาคู่มือ แผนการจัดการเรียนรู้ เตรียมสื่อ อุปกรณ์ให้มีความสอดคล้องกับโรงเรียนต้นทาง จัดสภาพแวดล้อม และร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปพร้อมกับครูต้นทาง สรุปสาระสำคัญร่วมกับนักเรียนหลังจากสิ้นสุดการเรียนการสอนทุกครั้ง

2.5 ต้องมีความเชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล มีการวิเคราะห์ผลการวัดและประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และสอนซ่อมเสริมให้ความรู้ช่วยเหลือนักเรียนที่ยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย สอนเสริมเพิ่มเติมกับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

3. ด้านตัวผู้เรียน

3.1 ผู้เรียนควรเป็นผู้มีความใฝ่รู้ สนใจ กระตือรือร้นอยากเรียนรู้กับครูต้นทาง ต้องมีลักษณะของความอยากค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองสงสัย

3.2 ผู้เรียนต้องมีวินัย มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ โดยการร่วมกิจกรรมกับครูต้นทางและครูปลายทาง ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจและเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

4. ด้านการสร้างความร่วมมือ

4.1 การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน ควรมีการสร้างความเข้าใจให้กับผู้ปกครองและชุมชนให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในด้านการนำมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษา แก้ปัญหาการขาดแคลนครู การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับผู้เรียน

4.2 การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก เพื่อช่วยเหลือและให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น

บทสรุป

ถึงแม้จะมีความพยายามในการนำนวัตกรรมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคไทยแลนด์ 4.0 ในการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ยังพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามบทความฉบับนี้ได้เสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กภายใต้ต้นวัตกรรมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- เจริญ ภูวิจิตร. (2559). การจัดการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯธุรกิจ.
- พรชัย เจดามาน. (2560). การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2560). **คิดผลิตภาพ คิดและสร้างสรรค์ได้อย่างไร**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). **การจัดการเรียนการสอนโดยใช้
การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2558). **ผลการประเมินคุณภาพ
ภายนอก รอบสาม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ
การศึกษา

อติพร เกิดเรือง. (2560). **ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อนโยบายการจัดการศึกษาทางไกลผ่าน
ดาวเทียมของโรงเรียนขนาดเล็ก**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยชินวัตร.